

# ΤΟ ΕΞΚΙΝΗΜΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΚΡΙΤΙΚΗΣ & ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΝΙΚΟΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ

Μ. ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Φ. Μ. ΠΟΝΤΑΝΙ

Ν. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Α. Χ. ΖΩΗΣ

ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΣ

Δ. ΡΩΜΑΣ

Μ. ΕΠΤΑΝΗΣΙΑ

Τ. ΔΩΞΑΣ

ΖΑΚΥΝΘΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α' ΤΕΥΧΟΣ 11-12-ΦΛΕΒΑΡΗΣ-ΑΠΡΙΛΗΣ 1938



**‘ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ’**  
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: ΧΡ. 60 ΤΡΙΜ. 15  
Διευθυντής: **Ν. ΓΡΥΠΑΡΗΣ**

## **Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ**

‘Η αγάπη δέν μπορεί νά πεῖ  
λόγια συνηθισμένα,  
μ’ ἓνα χαμόγελο μιλεῖ,  
μ’ ἓνα κρυφὸ γλυκὸ φιλὶ,  
μὲ μάτια δακρυσμένα.

Μιλεῖ μιά γλῶσσα μυστική,  
μιά μαγεμένη γλῶσσα,  
μὲ ἓνα ἀναστεναγμὸ μιλεῖ,  
κι’ ἐνῶ ἀπομένει σιωπηλὴ  
λέει τόσα κι’ ἄλλα τόσα.

‘Ο πόνος νοιώθει τὴ χαρὰ,  
κ’ οἱ δύο, πρὶν γεννηθοῦνε,  
μέσ στὰ ὄνειρα τὰ φλογερά  
πετοῦνε μὲ ἀλαφρά φτερά  
νά γλυκοφιληθοῦνε.

‘Η ψυχὴ κράζει τὸ κορμὶ  
μ’ ἐλπίδα, μὲ τρομάρα,  
καὶ γιὰ τὴν ὥρα τὴν καλὴ  
ἀνάκουστη γλυκομιλεῖ  
μὲ πόθο, μὲ λαχτάρα.



## ΚΑΛΒΟΣ ΚΑΙ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

## Η ΑΓΑΠΗ ΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΠΑΤΡΙΔΑ\*

Τοῦ κ. Φίλιππου Ποντίου

Μάζεψα ἀπὸ δῶ καὶ κεῖ κάτι τὶ, ξεχώρισα ὅπου ἦταν οἱ ἴδιες ἐκφράσεις, πότε ἐκστατικές μπροστὰ στὴν ὠραία φύση, πότε βγαλμένες ἀπὸ κρυμμένα δάκρυα, πότε ἀπελπιστικές, πότε ἀπὸ τὸ τραγοῦδι πού ὁ Φώσκολος ὑψώνει στὴν πατρίδα.

Ἄς θυμηθοῦμε τὸ «Χ α ἱ ρ ε Ζ ά κ υ ν θ ο ς» τῶν Χαρίτων, μερικὲς θλιβερὲς στροφές στὸ σονέττο γιὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸν πόθο νὰ ταφεῖ στὴν πατρίδα, στὸ στήθος τῆς λυπημένης μητέρας «ξένοί λαοὶ ἰδοστετοὺ λάχιστοτὰ ὀστᾶ» κι' ἀκόμα, στὸ ἴδιο σονέττο, τὸ χαμογέλιο ὀλόκληρου τοῦ Νησιοῦ «ἀπὸ τὸ ὀποῖο γεννήθηκα παρθένῃ ἢ Ἀφροδίτῃ» σ' ἀντίθεση μὲ τὴν θλιβερὴν αἴσθησι τῆς ἐξορίας τοῦ ποιητῆ, βέβαιος ἤδη πὼς θάναί ἐξοριστος καὶ στὸ θάνατο, στὸ σονέττο στὴ Ζάκυνθο.

Καὶ ὁ Κάλβος; Γιὰ τὸν Κάλβο ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδας εἶναι καφετρὸ πάθος. Ποιητὴς μεγάλος μὲ ἐμπνευση καὶ ὕψος Πυνδαρικό, ἐνώνει τίς πρὸ ψηλές ἰδεολογίες στὴν ἀγνότητα τοῦ τραγουδιοῦ, στὸ πέταγμα τῆς φαντασίας. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα τῆς ποιήσεώς του εἶναι ἡ ὑπέριστη ἀρετὴ πού συνταφίζεται στὸν ἀνώτατο βαθμὸ μὲ τὸν μυστικὸν ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν Πατρίδα. Στὸν πόθο αὐτῆς τῆς ἰδέας οἱ εἰκόνες τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ φύσεως, οἱ πολεμικοὶ θρίαμβοι, οἱ μεγάλες ἀναμνήσεις καὶ οἱ σύγχρονες δραματικὲς σκηνές, συμπλέκονται, σχηματίζοντας εἰκόνας μὲ νέα ἀρμονικὴ λάμψη (15)

Στὶς εἴκοσι ὠδὲς πού μᾶς ἄφησε, ἡ φωνὴ τοῦ πάθους αὐτοῦ, κυκλοφορεῖ πότε κρυμμένη, πότε ἐκδηλωμένη, πότε κραυγὴ, πότε χορικὴ ὀρμὴ.

Γι' αὐτὸ ὁ Κάλβος θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πρὸ πατριώτες ποιητὲς τῆς νέας Ἑλλάδας. (16)

Εἶναι ἀκόμη ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποιητὲς τοῦ 1800. Ἐναφέρομ' ἐδῶ τὴ μεγάλη ἐκείνη ἀλληγορία τῆς πατριωτικῆς

\*Συνέχεια ἀπὸ τὸ Τεῦχος. 6-7.

(15) Παλαμάς. Πρῶτα Κριτικά, γιὰ τὸν Κάλβο. Καὶ ὁ Σωτηριάδης: Α. Κάλβος. Διαλέξεις περὶ ἑλλήνων ποιητῶν τοῦ 18 αἰῶνος. Τόμ. Α' Ἀθῆναι Κολλάρος 1925 σελ. 109—266.

(16) Συγοῦρος, στὸ προαναφερθὲν σελ. 16.

ἱστορίας πού τρέχει σὰν γιγάντιος ποταμὸς (Ὁκεανὸς) ἀπὸ τὲς δύσκολες καὶ περιορισμένες πηγές ἐνὸς μακροῦ μεσαίωνα, στὸν ἀνανεωμένο ἥλιο τῆς ἀναγεννήσεως καὶ στ' ἀνθισμένα στεφάνια πού ἡ δόξα, θεῖο χέρι, στεφανώνει τοὺς ἥρωες. (17) Ἔτσι ἰσχυρὸ εἶναι τὸνειρο τοῦ ποιητῆ πού παραβιάζει τὴν εἴσοδο τοῦ ὑπερέραν κι' ἀντλεῖ σκοπὸ σὲ ὑψηλὰ ὄραματα. Ἡ Πατρίδα καὶ ἡ θρησκεία τῆς, οἱ ἥρωές τῆς τοῦ φαίνονται θεῖες, φωτεινὲς μορφές, ἐνῶ τὸν διαπνέει ἡ ζωντανὴ εἰκόνα ἐνὸς ποταμοῦ φωτός. (18)

Ὁ Κάλβος μᾶς φαίνεται παράξενος καὶ σκοτεινὸς ἀλλὰ πάντα ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴν μυστικὴν αὐτὴ φλόγα τῆς ἀγάπης στὴν πατρίδα. Ἀφήνει τὸ Λονδίνο, ἐνῶ ἔχει ἐκτραγεῖ στὴν Ἑλλάδα ὁ ἀγῶνας τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τρέχει στὸ Ναύπλιο. Κατόπιν ἀπελπίζεται ἀπὸ τὰ ἐμπόδια καὶ τὸν ἐγωϊσμὸ τῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ στρατοῦ, πηγαίνει στὸ Παρίσι, ἔπειτα ξαναγυρίζει στὸ Λονδίνο. Εἰλικρινὴς καὶ φιλέρημος, κλεισμένος μέσα σ' ἓνα πύργο ἀπὸ λεφαντοκόκκαλο, μὲ τ' ἀνεξάντλητο πάθος του, ἐνῶ ὁ στίχος λὲς ζωντανεύει ἀπὸ μιὰ ἐσώτερη φλόγα, ὑψώνεται στὸ κάλεσμα τῶν μεγάλων ἐκείνων ἰδανικῶν. Νὰ ποιά εἶναι ἡ ποιήσῃ του. Ὀλότελα πατριωτικὴ. Ὁ Κάλβος φαίνεται ν' ἀγροεῖ κάθε ἄλλο αἶσθημα. Δὲν μᾶς λείπει τίποτα γιὰ γυναῖκες κι' ἔρωτες. Ἀλλὰ κι' αὐτοὶ οἱ τίτλοι τῶν ὠδῶν του μᾶς φέρνουν ἀμέσως μὲ τὴ σκέψη στὴν Ἑλλάδα, μὲ τοὺς ἀγῶνες τῆς γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ ἡρωϊκὸ αἱματηρὸ τῆς δράμα.

Ἡ Πάργα, τὰ Ψαρά, ἡ Σάμος, τὸ Σοῦλι, τόποι πολέμου-ὑπεράνω ἢ Πατρίδα, ἡ Νίκη, ἡ Ἐλευθερία, ὁ θάνατος, ἡ Δόξα καὶ τέλος τὸ τραγοῦδι καὶ οἱ Μοῦσες «ἡ χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου», πού τις καλεῖ νὰ πλέξουν στεφάνια καὶ νὰ φωτίσουν μὲ φῶς ἀθάνατο τὴν Ἀρετὴ.

Ἀλλὰ στὴ μεγάλη Πατρίδα. εἶναι ἀκόμη γιὰ τὸν Κάλβο ἡ ἰδιαίτερη φωνὴ τοῦ ὠραίου Νησιοῦ.

Ἄμα κλείσουμε τὸ βιβλίον τῶν ὠδῶν, ἡ ψυχὴ καὶ τὰ μάτια εἶναι γεμάτα ὄραματα ἀπὸ τοπεῖα καὶ πολέμους, στ' ἀφτιά χτυποῦν ἡ θεῖα γλώσσα καὶ οἱ ρυθμοὶ καὶ ξανάρχεται πάλιν ἐπίμονα καὶ γοητευτικὰ στὴ σκέψη μας τὸ τραγοῦδι μὲ τὸ ὅποιο ἀρχίζει τὸ βιβλίον: τὴν ὠδὴ στὴ Ζάκυνθο. «Ὁ φιλάτη πατρίς, ὦ θαυμασία Πήσος, Ζάκυνθε.

(17) αὐτὸ: Ὁ ὠκεανός.

(18) αὐτὸ: στοὺς Ἀγαρηνοὺς, στροφή 4.



\* \*

Ἐνδιαφέρουσα ἀπόδειξη τῆς κοινῆς ἀγάπης τοῦ Φώσκολου καὶ τοῦ Κάλβου στὴν πατρίδα καὶ συγχρόνως τῆς πνευματικῆς καὶ τοπικῆς ἐπιρροῆς ποὺ ὁ ἕνας ἐξάσκησε στὸν ἄλλον ποιητῆ, μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ σύγκριση μερικῶν ἀποσπασμάτων τῆς ὠδῆς στὴ Ζάκυνθο «Ὁ Φιλόπατρις» τοῦ Κάλβου καὶ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Φώσκολου γιὰ τὴν Ζάκυνθο. Οἱ ὁμοιότητες ποὺ ἔχω σημειώσει εἶναι σὲ κάποια σημεία ἐκπληκτικῆς καὶ ἀναμφισβήτητης καταφάνειας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ σύγκριση (γιὰ μιὰ μίμηση ἐκ μέρους τοῦ Κάλβου μίλησε σὲ γενικὲς γραμμὲς, στὴν Ἑλλάδα, ὁ Ἀντώνιος Μάτσης στὸ πανηγυρικὸ Λεύκωμα Ζακύνθου ποὺ ἐξεδόθη μ' εὐκαιρίαν τῆς Φωσκολιανῆς ἐκατονταετηρίδας ἀπὸ τὴν «Ἰόνιον Ἄνθη ολόγρια» τῆς Μαριέττας Μινώτου, σελ. 84] εἶναι δεῖγμα μιᾶς ἐρευνας πρὸς ἐπιμελημένης ποὺ θάπρεπε νὰ γίνετο γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνα ποιητῆ γιὰ νὰ βρεθοῦν ὅλα τὰ ἔχνη τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ Φωσκόλου (19)

ΚΑΛΒΟΣ: Ὡ φιλάτη Πατρίς (στίχ. 1)— Ὡ φιλάτη Πατρίς μου (στίχ. 86)—σὺ μοῦ ἔδωκας τὴν πνοὴν (στίχ. 3—4).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ὡ μητρικὴ μου γῆ. (Στὴ Ζάκυνθο, στίχ. 13)— Στὴ θάλασσα ἐκεῖνη γεννήθηκα. (Στὴ γιατρεμένη φίλη, στίχ. 85).— Γεμάτος ἀπὸ τὴν ἱερὴν ἀτμόσφαιρα τῆς πατρίδος μου. (Στὸ ἴδιο ποίημα στίχ. 91—2)

ΚΑΛΒΟΣ: Πλέουσι γέμοντα ἔρωτος καὶ φωνῶν μουσικῶν. (Στὸ ἴδιο στίχ. 78)—Φιλεῖ τὸ ἴδιον κῦμα—τὸ σῶμα καὶ τὰ στήθη—τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων, (Στὸ ἴδιο στίχ. 81).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Τὸ φιλικὸ κῦμα εὐχάριστο ἔρχεται καθημερινὰ ἀπὸ τὰ Κύθηρα παθώντας τοὺς μητρικοὺς μου λόφους. (Χάριτες. Ὕμνος Α' στίχ. 43)

ΚΑΛΒΟΣ: Μοσκοβολάει τὸ κλίμα σου—καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος—ἀπὸ τὴν μυρωδιὰν τῶν χρυσῶν κίτρων. (στ. 86).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Τριανταφυλλένια ὑγεία πνέει τ' ἀέρι ἀπὸ τὶς μυ-

(19) Ἐλπίζω ν' ἀσχοληθῶ ἐγὼ μ' αὐτό, σὲ μιὰ μελέτη ποὺ ἐτοιμάζω γιὰ τὸν Κάλβο. ὁ Μαρίνος Σιγοῦρος σημείωσεν ἤδη μιὰ μεγάλη ἀναλογία νοημάτων μεταξὺ τοῦ «Καραβιοῦ τῶν Μουσῶν» καὶ τῆς «Ὡδῆς εἰς Μούσας». στροφή 23, τοῦ Κάλβου.

Μερικὲς συμπτώσεις ἐξηγοῦνται σὲ μιὰ κοινὴ πηγή. Ἡ σύγκριση τῶν μελισσῶν τοῦ Φώσκολου, ὕμν. α', στίχ. 69

«ὡσάν τὰ σμάρια τῶν μελισσιῶν στὴ πρώτη αὔρα τοῦ Ζέφυρου» καὶ τὸν Κάλβο «ὁ ὠκεανός» στρ. 37. «Ἀύγερινά πετάουσιν—τὰ πλήθη τῶν μελισσῶν—ὅταν γλυκὴ τοῦ ἔαρος—φυσᾷ τὸ πνεῦμα»

Καὶ τὰ δυὸ πέρνουν τὴν ἔμπνευσή τους ἀπὸ τὸν Ὀμηρο.

ρωδάτες πορτοκαλιές καὶ τὰ αἰώνια κέδρα. (Χάριτες, ὕμνος Α' στίχ. 63). Στὰ σπλάγχχνα μου βάλσαμο γλυκὸ εἶναι τ' ἀεράκι σου. Θυμᾶμαι τὰ κίτρα καὶ τὶς πορτοκαλιές τῆς πατρίδος μου. (Ὡδὴ στοὺς Ἰονίους στίχ. 57).

ΚΑΛΒΟΣ: Σταφιλοφόρους ρίζας—ἐλαφρά, καθαρὰ,—διαφανῆ τὰ σύννεφα—ὁ βασιλεὺς σοῦ ἐχάρισε—τῶν ἀθανάτων. (στ. 91)

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ἀπλόχερους τοὺς λόφους τοῦ Λιαίου. (Χάριτες Ι, στίχ. 62). Τὰ διάφανα σύννεφά σου. (Σονέττο στὴ Ζάκυνθο, στίχ. 7) Διάφανα σύννεφα σ' αὐτὴ χαρίζει ὁ Δίας. (Χάριτες. Ὕμνος α' στίχ. 61)

ΚΑΛΒΟΣ: Ἄς μὴ μοῦ δώσει ἡ μοῖρα μου—εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον—εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος—μόνον ὅταν κοιμώμεθα—εἰς τὴν Πατρίδα (στ. 111). Στοὺς πικνόφυλλους λόφους σου—θάθελα νὰ δώσω τὴ στερὴ μου πνοή—καθὼς σοῦ ἔδωσα τὴν πρώτη. (Ὡδὴ στοὺς Ἰονίους. στίχ. 74—76).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ξένοι ἀποδώστε τουλάχιστο τὰ ὄστα, (Στὸ θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννη, στίχ. 13). Παρακαλῶ κι' ἐγώ, στὸ ἡσυχολιμάνι σου. (Στὸ ἴδιο, στίχ. 11). Σ' ἐμᾶς—ὁ θάνατος ἐτοιμάζει ἡσυχὴ κατοικία. (Τάφοι, στίχ. 145).

ΚΑΛΒΟΣ: Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου (στ. 6).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Μονάχα τὸ τραγούδι θάχεις ἀπ' τὸ παιδί σου. (Στὴ Ζάκυνθο, στίχ. 12).

ΚΑΛΒΟΣ: Ποτέ δὲν σ' ἐλησμόνησα. (στ. 11.). Ζάκυνθο δὲν σ' ἐλησμόνησα. (Ὡδὴ στοὺς Ἰονίους, στίχ. 65—66)

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ποτέ δὲν θά ξεχάσω πῶς εἶδα τὴν πρώτη ἡλικίαν ἀχτίδα στὴν φεγγόβολη καὶ πικνοφύτευτη Ζάκυνθο. (Ἐπιστολὴ στὸν Μπαρθόλδου. Τόμ. Α' σελ. 159—Τὸ ἴδιο καὶ τὸν Τσιτσιλιάνη. Τόμ. 11. σελ. 86).

ΚΑΛΒΟΣ: Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε. (στ. 12).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Σ' ἐμᾶς ἡ μοῖρα ἔγραψε. (Στὴ Ζάκυνθο, στίχ. 13).

ΚΑΛΒΟΣ: Ὅταν τὸ φῶς ἐπλούτη—τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα. [στ. 16].

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ἀπὸ ψηλὰ τῆς στέρνει ὁ ἥλιος τὶς πρὸ ζωογόνες ἀχτίδες. (Χάριτες. Ὕμνος Α', στίχ. 59—60).

ΚΑΛΒΟΣ: Σὲ ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου—πάντοτε εἶχον [στ. 18].

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ἡ Ζάκυνθος ποὺ εἶναι πάντα στὴν καρδιά μου. [Ἐπιστολ. 1, σελ. 114].

ΚΑΛΒΟΣ: Ὁραία καὶ μόνη ἡ Ζάκυνθος. [στ. 59].

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Εἶναι ὠραία ἡ Ζάκυνθος, [Χάριτες. Ὕμνος Α, στίχ. 58].

ΚΑΛΒΟΣ: Τῆς Ζακύνθου τὰ δάση—καὶ τὰ βουνὰ σκιώδη—ἤκουον ποτέ σημαίνοντα—τὰ Θεῖα τῆς Ἀρτέμιδος—ἀργυρὰ τέξα. [στ. 61.],

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Ἐλαιῶνες ἀπέραντους κι' ἀπλόχωρους τούτ'



λόφους. (Χάριτες. "Υμνος Α' στ. 62-3» Τὸ νησι μὲ τις πικνόφυτες πλαγιές (Στήγιατρεμένη φίλη, στ. 82-3). Καὶ οἱ ναοὶ τῆς ἦταν, ἦταν στοὺς λόφους τῆς ἱερῆς ἢ σκιῆς τῶν δασῶν γιὰ τὴν λατρεία τῆς "Αρτεμις. (Χάριτες "Υμνος Α' στ. 53).

ΚΑΛΒΟΣ: Αὐτοῦ πλανῶνται ἀκόμα—ἡ Νηρηίδες. (Στ. 69).

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Τολμοῦσαν νὰ φανοῦν μὲ τὸ στήθος γυμνὸ ἢ ἐρωτιάρικες Νεραίδες τοῦ ὠκεανοῦ. (Χάριτες. "Υμνος Α' στ 76)

ΚΑΛΒΟΣ: Τὸ κύμα Ἰόνιον πρῶτον—ἐφίλησε τὸ σῶμα—πρῶτον οἱ Ἰόνιοι Ζέφυροι—ἐχάιδευσαν τὸ στήθος—τῆς Κυθερείας. (Στ. 71)

ΦΩΣΚΟΛΟΣ: Στὸ κύμα τῆς ἑλληνικῆς θάλασσης ὅπου γεννῆθηκε παρθένα ἢ Ἀφροδίτη. (Σονέττο στὴ Ζάκυνθο, στ. 3). Φάνηκε μὲ τις χάριτες καὶ μάζεψε τὸ πρῶτο (Ἰόνιον κύμα. (Χάριτες. "Υμνος Α' στ. 42),

Ἡ σύγκριση σ' αὐτὲς τις ὁμοιότητες οὐ περιεχόμενο καὶ σὲ λόγια, δὲν χδεῖχνει βέβαια ἐλάττωση στὸ μεγαλεῖο τοῦ Κάλβου. Δὲν τοῦ λείπει ποτὲ, ἔστω καὶ στὴ μίμηση, ἢ ἀναμφισβήτητη πνοὴ τῆς προσωπικότητος.

Στὴν ἴδιαν αὐτὴν ὁδὴ ἐκδηλώνεται ἐλεύθερη καὶ μεγαλόπνοη, σὲ μερικὲς ἐκφράσεις, ποίησης ὑπέροχη.

Τὸ ὄραμα τῆς νύχτας ποὺ σκορπᾷ ἀπὸ τὸ μαῦρο πέπλο οὐράνια τριαντάφυλλα (στ. —21—23), τὰ σμαράγδια τ' ἀγαπημένου νησιοῦ (στ. 105) καὶ πρὸ πάντων, τὰ δάκρυα τῆς νύχτας ποὺ γίνονται κρῖνοι (στ. 98) ἀπομνέσκουν ἀξέχαστα.

Ὅσο γιὰ τὴ μεγάλη εὐχὴ ποὺ ἐκφράζει στὴν ὁδὴ στὴν ὁποῖαν ἀντηχοῦν οἱ ἐπιθυμίαι τοῦ Φώσκολου, οὔτε ὁ ἕνας ποιητὴς οὔτε ὁ ἄλλος τις εἶδαν νὰ ἐκπληρώνονται.

Πάρ' ὅλες τις πολεμικὲς καὶ τις ἀντιρρήσεις καὶ ἐπανελλειμένες αἰτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. τὰ ὅσα τοῦ Φώσκολου, μὲ τὴ μεγάλη καρδιά, βρίσκονται μὲ τοὺς Ἰταλοὺς διανοοῦμενους ποὺ ἀγάπησε, στὸ Ἰταλικὸ Πάνθεο. Αὐτὸ εἶναι συγχρόνως δικαιοσύνη καὶ παρηγοριά. (20) Ὁ

[20] Οἱ Ἕλληνες δὲν μποροῦν νὰ παρηγορηθοῦνε τώρα στὴν ἀναγκαστικὴ παραίτηση γιὰ τὸ ὅσα τοῦ Φώσκολου. Αἰσθάνονται ἑλληνικὴ τὴν ψυχὴ του, αἰσθάνονται πῶς φτερουγίζει γύρω τους, γεμίζοντας, λὲς, μ' ἀρμονία καὶ φῶς τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ δονοῦν οἱ Ζέφυροι. Μ. Μάρτζώκης. Διάλεξις στὸν Ζακύνθιον Ἀνθῶνα, Μάτιος 1876 σελ. 31—7—Καθὼς καὶ τοῦ Σ. Μινώτου. Ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ τοῦ Οὔγκου Φωσκόλου. στὸ βιβλίον: Οὔγκου Φωσκόλου: Οἱ Τάφοι κλ, Ἀθῆναι—Ἐλευθερουδάκης 1927.

Κάλβος. πέθανε, ὅπως ὁ παλιὸς του φίλος, στὴν συννεφώδη Ἀγγλία καὶ θάφτηκε σ' ἓνα κοιμητήριον τοῦ Λονδίνου. ἄγνωστο ποιό. Δὲν βρέθηκαν ποτὲ τὰ ὅσα του. Ἡ γενέτειρά του δὲν μπόρεσε νὰ τὸν τιμήσει μ' ἓνα μνημεῖο, ἀφοῦ ἔμεινε ἄγνωστη καὶ ἡ μορφὴ του.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΡΙΑ ΠΟΝΤΑΝΙ  
(Μετάφραση: Μαριέττας Ἑπταννησίας)

## ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

Κι' ἔγινε βοῦρκος ἢ ψυχὴ καὶ τὸ κορμί μου δρόμος.  
Γ. ΔΕΛΗΣ

Τῶν σαρκικῶν σου πόθων μπαίγνιο κι' ἡ ψυχὴ  
στὸ βοῦρκο—κατακάθι του—πιά ἔχει κι' αὐτὴ κυλίσει·  
τ' ὄργιου ἔχει γίνε μαστροπὸς κι' ἀμφιβολίας μελίσσι  
γιὰ κάθε ἀγνὸ κι' ἀνθρώπινο π' ἀκόμα ἐντὸς σου ἤχει!

Κι' ὁμως στὴν πρώτη σου ἀνοιξή—κρῖνο καὶ ρόδο—ἀνθεῖς  
κι' ἡ ἀνάσα τοῦ καλοκαιριοῦ δὲν σ' ἔχει ἀγγίξει ἀκόμη  
τόσο ποὺ νὰ ρωτιώμαστε ἂν μιὰ βαθειὰ συγγνώμη  
δὲ σοῦ γενεῖ τὸ στήριγμα καὶ πάλι νὰ ὑψωθεῖς!

(Ἀπὸ τὰ «Σκόρπια Φύλλα»)

ΝΙΚΟΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ



Καλλιτεχνικά σημειώματα.

## ΠΟΥ ΜΑΘΗΤΕΥΣΕ Ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΟΞΑΡΑΣ

Διὰ τὴν οἰκογένειαν τῶν Δοξαράδων, ποὺ ἀπαντοῦν εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνα καὶ ποὺ τόσο διακρίθησαν στὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας καὶ ὡς ζωγράφοι καὶ ὡς στρατιωτικοί, πολλὰ ἀπὸ πολλοὺς ἔχουν γραφῆ ἕως τώρα. Σ' αὐτὸ τὸ σημείωμά μου ἔδωκε ἀφορμὴ ἓνα ἀνέκδοτο συμβόλαιον, ποὺ μ' αὐτὸ μᾶς γίνεται γνωστὸ μὲ ποίους ὄρους ὁ ζωγράφος Παναγιώτης Δοξαράς, ὁ πατέρας τοῦ Νικολάου, ποὺ ζωγράφισε τὴν οὐρανία τῆς ἐκκλησίας Φανερωμένης, ἔμαθε τὴ ζωγραφικὴ κάτω ἀπὸ ἄλλο σπουδαῖο ζωγράφο, τὸν Λέο Μόσχο, (ἢ Μόσκο, ὅπως θέλουν ἄλλοι).

Ἐπίσημα δὲν μᾶς εἶναι γνωστὰ οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ὁ τόπος, ποὺ γεννήθηκε ὁ Παναγιώτης Δοξαράς. Πιθανότερον φαίνεται πὺς γεννήθηκε στὴν τυραννόμενη πατρίδα τοῦ Μάνη, μετὰ τὰ 1662, ποὺ φεύγοντας ἀπὸ κεῖ ὁ πατέρας του ἦλθε στὴ Ζάκυνθο καὶ ὅταν στὰ 1685 μὲ τὴν ὑποκίνησι τῆς Βενετίας ἔγινε ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασι, ὑπηρετήσε κάτω ἀπὸ τὲς σημαίες τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ στὴ Μάνη καὶ στὸ στενὸ τῆς Κορίνθου καὶ διὰ τ' ἀνδραγαθίματά του ἀνταμφηθήκε ἀπὸ τὴ Βενετία μὲ κτήματα καὶ μὲ τιμὲς.

Αὐτοῦ τοῦ Νικολάου παιδί ἦταν ὁ Παναγιώτης, ποὺ, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, ἔλαβε δάσκαλον στὴ ζωγραφικὴ τὸν Μόσχο καὶ στὰ 1692 μὲ δικούς του μισθωτοὺς πολέμησε στὴ Χίο καὶ κατώρθωσε ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν τουρκικὴν ὑπηρεσίαν τὸν Λιμπεράκη Γερακάρη. Ὁ Παναγιώτης διακρίθηκε καὶ ὡς ζωγράφος, καὶ ὡς στρατιωτικὸς καὶ ὡς συγγραφεύς, ἀπέθανε δὲ τὰς 12 Φεβρουαρίου 1729. Γιὰ τὴν τέχνην του γράφει ὁ Ἁγγ. Γ. Προκοπίου [ἐφημ. Ἀθηνῶν «Πρωία». Ἰανουάριος. 1937] πὺς ἦταν: «βαθὺς γνώστης τῶν ἐπιστημονικῶν διατυπώσεων τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως καὶ ἀριστα κατηρητισμένος, νατουραλιστὴς ζωγράφος στὸν ἡγετικὸν ῥόλον του».

Τὸ συμβόλαιον μεταξὺ τοῦ πατρός του καὶ τοῦ Μόσχου εἶχεν, ὡς ἑξῆς:

«1685 μαστίου πρώτη, ἐνεφανίσθη παρὼν σωματι-

κῶς ὁ μρ. νικολός δοξαράς, ὁ ὁποῖος ἔχοντας ἓναν τινὸν ὀνόματι σρ. παναγιώτη ἐσυμφώνησε μὲ τὸν παρόντα σρ. λέο μόσχο ἀγιογράφον καὶ τοῦ δίδει ὁ αὐτός δοξαράς τὸ ἄνωθεν παιδί του διὰ χρόνους δύο πρώτους ἐρχομένους ἀρχινόντας ἀπὸ τὴν σήμερον διὰ νὰ τὸ μάθῃ τὴν αὐτὴν προφθεσίον (1) τῆς ἀγιογραφοσύνης καὶ ὀμπλιγάρεται (2) ὁ αὐτός σρ. λέος στὸ ἄνωθε τέρμινο (3) νὰν τὸ μάθῃ νὰ τὸν ἐβγάλῃ δάσκαλον εἰς αὐτὴν, μὲ ὀμπλιγο περὸ τοῦ αὐτοῦ μρ. νικολοῦ ὡς καθὼς προμετάρει, (4) ὅτι τὸ αὐτό του παιδί νὰ πηγαίῃ κοντινοῦμέντε κάθε ἡμέρα ἀπὸ τὴν αὐγὴ ἕως τὸ γιόμα καὶ ἀπὸ τὸ γιόμα ἕως τὸ βράδυ στὸν αὐτὸν σρ. μόσχο καὶ νὰ κάνη κάθε δουλειὰ ὅπου τοῦ δίνει τῆς ἀγιογραφοσύνης, ἀκολουθώντας τονε καὶ εἰς κάθε ἄλλην χώραν ὅπου ἤθελε ὑπάγει ὁ αὐτός σρ. μόσχος, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν μάθησι ὅπου ἔχει νὰν τοῦ κάμη ὁ σρ. μόσχος στὸ ἄνωθε τέρμινο, ἐμείνανε δακόροδο (6) νὰ τοῦ δίδῃ ὁ ἄνωθεν δοξαράς τὸν κάθε μῆνα ἀβάντι τράτο (7) ρεάλι ἓνα καὶ ἕξι ἀπὸ μῆναν εἰς μῆναν ἕως νὰ τελειώσουν οἱ ἄνωθεν δύο χρόνοι, μὴν ἠμπορώντας τὸ αὐτὸ παιδί νὰ ἐβγῇ ἀπὸ τὸ μάστορά του οὔδε νὰ βιζιάρεται (8) εἰς κανένα βιζιό. καὶ τελειώνοντας οἱ αὐτοὶ δύο χρόνοι νὰ κοντινοῦρη (9) παρμιέντε (10) στὴ συντροφία τοῦ ἄνωθε σρ. μόσχου, ὅθεν θέλει τὸν πέρνει διὰ ἄλλους χρόνους δύο καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς δύο χρόνους τοὺς ὕστερους νὰ μὴν ἔχη ὀμπλιγο νὰν τοῦ δίδῃ ἄλλην πληρωμὴν, μόνον εἰς ὅδες ἀγιογράφιδες κάνει τὸ παιδί νὰ βγάῃ πρώτα ὁ σρ. μόσχος τὴν σπέζα (11) τῶν κολόρων καὶ χουσαφιδῶν ὅπου θέλει ντοπεράρει, (12) καὶ ἔπειτα τὸ ρέστο ποῦ θέλει σοπραβαντζάρει (13) νὰν τὸ μοιράζουν στὴ μέση νὰ πέρνη τὸ μισὸ ὁ σρ. μόσχος καὶ τὸ ἄλλο μισὸ ὁ ἄνωθεν παναγιώτης καὶ μὲ πάτο [14] ὅτι μὴν στέκοντας μὲ τὸν αὐτὸν σρ. μόσχον ὅσο νὰ τελειώσουν οἱ ἄνωθεν χρόνοι τέσσεροι, νὰ εἶναι σοτοπόστος [15] ὁ ἄνωθεν δοξαράς νὰν τοῦ κορισποντέρη [16] ρεάλια ἑκατό. ἕξι εὐχαριστημένοι ὀμπλιγάρονται μὲ τὰ καλά τους καὶ τὰ ἕξις ρετζιπροκαμέντε [17] διὰ τὸ ἔδεμπιμέντο [18] ἴν τοῦτο ἔπερ τοῦτο, [19] ὡς ἄνωθεν, εἰς μαρτυρίας τῶν κάτωθεν καὶ βεβαιώνουν.



υπότολος μπελλόνης μαρτυροῦ τὰ ἄνωθεν.  
 κωδταντῆς ξένος μαρτυροῦ τὰ ἄνωθεν  
 λέος μόσκος βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν.  
 νικολὸς δοξαροῦ βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν».

Τὸ συμβόλαιον αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ συμβ)γράφου Ζακύνθου Κ. Νοβάκου(Βιβλ. 22—σ—24).

Ὁ διδάσκαλος τοῦ Δοξαροῦ Λέος Μόσχος ἦτο ἀπὸ τὸ Ναύπλιο, ἂν καὶ ὁ ἴδιος συχνὰ γράφει, πὼς ἦταν ἀπὸ τὴ Γέθυ μνο τῆς Κρήτης, ἀπ' ὅπου κατήγετο ὁ πατέρας του Ἰωάννης. Φαίνεται πὼς ἡ οἰκογένειά του φεύγοντας ἀπὸ τὴν Κρήτη, πῆγε εἰς τὸ Ναύπλιο καὶ ἀπὸ κεῖ ἦλθε στὴ Ζάκυνθο, ὅπου ὁ Λέος παράδιδε μαθήματα ζωγραφικῆς καὶ ἔγραφε τὰς θαυμάσιες εἰκόνες του. Ἔλαβε γυναῖκα, στὰ 1677, τὴν Αἰκατερίνα Παύλου Γρουπάρη, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐγέννησε δύο παιδιά, τὸν Γεώργη καὶ τὴν Μαρία, καὶ ὅταν πέθανε, τὴν ἀφῆκε ἔγκυον. Ἡ γυναῖκά του στὴ διαθήκη της γεναμένη στὰ 1691 (ἀπέθανε στὰ 1709) ὀρίζει νὰ βάνουν τὰ παιδιά της . . . παῖσα παῖσκα καὶ λαμπρὴν μίαν λαμπάδα εἰς τὴν Φανερωμένην, στὸ μνημα τοῦ ποτὲ πατέρα τους . . .

Ὁ Λέος Μόσχος, μὲ τὴ διαθήκη του ἀπὸ 8 Γενάρη 1687, (πέθανε στὰς 26 τοῦ ἴδιου μήνα καὶ χρόνου) ὠρίζε νὰ ταφῆ στὴ Φανερωμένη, στὸ κενοτάφιό του καὶ ἄφηγεν ἐπίτροπὸ τοῦ τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Μανώλη Μόσχο.

#### ΛΕΩΝΙΔΑΣ Χ. ΖΩΗΣ.

Σημ. (1) ἐπάγγελμα.—(2) ὑποχρεώνεται.—(3) χρονικὸ διάστημα.—(4) ὑπόσχεται.—(5) συνεχῶς.—(6) σύμφωνοι.—(7) προκαταβολικῶς.—(8) νὰ ἔχη ἐλαττώματα.—(9) ξακλουθᾶ—(10) ὁμοίως, —(11) δαπάνη.—(12) χρησιμοποιεῖ.—(13) πλεονάσει.—(14) συμφωνία.—«15» ὑποκείμενος.—«16» καταβάλη.—«17» ἀμοιβαίως—«18» ἐκτέλεσι=«19» καθ' ὅλα.

## ΕΚΕΙΝΑ Τ' ΑΣΠΡΑ ΜΑΛΛΙΑ...

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἀσυνείθιστος τύπος.

Μιά ἐξείρεση ἴσως ἢ πάλι μιὰ ξεχωριστὴ μορφή στοχαστικῆς ἔρευνας καὶ διορατικότητος — καὶ τὸ πιθανότερο ἀπ' ὅλα ὅπως κατάλαβα πιὸ στερνά — ἓνας πολὺ μελετημένος καὶ φωτισμένος ἄνθρωπος.

Θυμᾶμαι ἀκόμα ἐκεῖνα τὰ δυὸ μαῦρα μάτια του, τὰ τόσο ζωηρὰ καὶ ἀνήσυχα. Σ' ἀνάγκασαν στιγμὲς—στιγμὲς νὰ πιστέψεις πὼς ἀντικρύξεις τ' ἀσυνήθιστα μάτια μιᾶς ξεχωριστῆς καὶ ιδιαίτερης προσωπικότητος.

Ὅσοτόσο, τὰ καθὼς ἦτανε βουλιαγμένα στὶς κόγχες μάτια, καθρέφτιζαν γύρ' ἀόριστα κι' ἀδιάκοπα ἐρωτήματα, ἀπλωναν θαρρεῖς μιὰν ἀπαλὴ λουρίδα ὁμίχλης—π' ἔπρεπε νὰ τὴν φανταστῆς ἔτσι ποὺ ν' ἀσπρίζει τὴν λάμψη καὶ τὴν ζωρότητα τῶν ματιῶν του καὶ νὰ συνεπέρνει ὅλη τὴν ὑπαρξὴ του σὲ μιὰν ἀλόκοτη ἔκταση...

Λυπήθηκα τόσο ποὺ δὲν στάθηκε <sup>\*\*</sup>προσωπικὸς μου φίλος. Τὸ σκέφτομαι ἀθελήτᾳ μου [καὶ χωρὶς λόγο λυπᾶμαι γι' αὐτό. Δὲν στάθηκε βολετὸ παρ' ὅσες τις ποὺ κατάβαλλα φροντίδες καὶ προσπάθειες ν' ἀγγίξω καὶ νὰ γνωρίσω τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς του.—Ἐνας ἄνθρωπος—εἶπαν οἱ ἄλλοι—μὲ τις ἰδιοτροπίες του, μὲ τὴν αἰώνια μοναξιά του, σὰν τοὺς ἄλλους κι' αὐτός. Τὶ περισσότερο; Ἐνας ἄγνωστος, μέσα στ' ἄγνωστο πλῆθος, ποὺ θελεῖ νὰ ζήσει μὲ τὸν δικό του τρόπο, μὲ τὴν ἴδια καθὼς μόρφωσε προσωπικὴ ἀντίληψη.

Εἶνε μερικὲς στιγμὲς ποὺ με νοιάζει ἢ θύμησή του τόσο, ὅσο λὲς καὶ ἔτανε αὐτός μου ὁ ἄγνωστος μὲ τ' ἄσπρα μαλλιά κάποιος μακρυνός, ἀγνώριστος μὰ <sup>\*</sup>πολιαγαπημένος μου ἄνθρωπος.

Τὸν φαντάζουμε τότε, στ' ἀλήθεια, πὼς κάποτε, μιὰ μέρα, ἦλθε ξαφνικὰ καὶ ἀπρόσκλητα χωρὶς νὰ μοῦ δώσει γνωριμιά, στάθηκε βουβὸς ἀντικρυνά μου, χαμογέλασε ἴσως πονηρὰ καὶ μ' εἰρωνεία γιὰ τὴν καθὼς μ' ετοίμαζε ἀναγνώριση καὶ παρουσιάση. Δὲν γίνετε ὅμως αὐτό.

Καὶ μιὰν ἄλλη μέρα χωρὶς ἐξήγηση καὶ λόγο ξαναφεύγει ἀντικρυνά μου, μετανοιῶνει ἴσως καὶ χάνεται ὀλοῦθε.

Κι' ἐγὼ τὸν περιμένω τότες καὶ γίνετε τόσο φίλος μου....

\*\*



Νομίζω, και ἴσως νᾶχω τὸ περισσότερο λάθος, νὰ εἶνε ὡραιότερο νὰ φαντάζεστε κανεὶς ἀπὸ νὰ σκέφτετε ἀδιακοπατὴν πραγματικότητα. Νομίζω νὰ μπορεῖ ὁ καθένας, μὲ λίγη πιότερη ἀντίληψη καὶ ἐπιμέλεια, νὰ ξεσκεπάζει τὸν ἀνθρώπο του φανταστικὰ καὶ ν' ἀγναντεύει ἐσώψυχα τὴν ἀφανέρωτη καὶ ἀγνωστὴ ἱστορία του.

Μὲ τοῦ καιροῦ τὸ πέρσσμα φανερώνατε ἡ ἀληθινὴ ἱστορία, φωτίζετε τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς τ' ἀνθρώπου μας, ἔτσι ὅπως ἦτανε στὴν πραγματικότητα καὶ τὴν πεζότητά τῆς ζωῆς.

Ἄν φτάνει καὶ ταυτίζετε ἡ πραγματικότητά τούτη πλάι στίς ἀρχικὰς σκέψεις γιὰ τὸν ἀνθρώπο μας, παραδεχόμεναστε τὸν ἑαυτό μας δυνατὸ ψυχολόγο, ὑπεράνθρωπο, γιὰτὶ μπόρεσε νὰ λύσῃ στὴ συνείδηση τὸ αἶνιγμα τῆς ζωῆς μᾶς ἀγνωστικῆς ὑπαρξικῆς ἀνθρώπου.

Ἄν πάλι γελαστικῆς ἀργότερα στὴν φανταστικὴ ἱστορία τ' ἀνθρώπου σου καὶ δεῖς τ' ἀντίθετα ἀπ' ὅσα πίστευες τότε, μὰ τὴν ἀλήθεια, πρέπει νᾶναι κατὶ τὸ πολὺ δυνατὸ στὴ μέση πού μπόρεσε ν' ἀλλάξῃ τὴν συνέχισή τῆς ἱστορίας πού στοχαστικὰ φαντάστηκε ἡ ψυχὴ σου.

Τί τὸ πῶς δυνατότερον ἀπ' τὴν ψυχὴ;

Ψυχολογῆς — ἔστω καὶ ἐπιφανειακά — σύμφωνα μὲ τὸ ἰδανικὸ σου Ἐγὼ καὶ δὲν μπορεῖ ὅτι δήποτε καὶ ἂν μεσολαβήσῃ ὁ ἀνθρώπος μας νᾶναι ἄλλος. Ὅπως δηλ. τὸν γνωρίσαμε, ἀγνωστο ἀκόμα, ἀπὸ τοὺς τρόπους του, ἀπὸ τὴ μιλιὰ του, ἀπὸ τὰ φερσίματά του στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Μορφώνουμε τὴν γνώμη, ἄς ποῦμε, ὅτι ὁ ἀγνωστός μας αὐτὸς δὲν μπορεῖ νᾶναι παρὰ ὁ ἡσυχότερος καὶ ὁ καλύτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν ξαφνικὰ μὰ μέρα μάθουμε ὅτι αὐτὸς, ἦτανε ἕνας ἀδυσώπητος κοινωνικὸς ἐπαναστάτης, ἕνας ἀπειθάρχητος πάνω ἀπὸ ἠθικὴ καὶ νόμους, θὰ μαλώσουμε ἴσως τὸν ἑαυτό μας μὰ δὲν πιστεύω ν' ἀλλάξῃ ὁλόθελα ἡ ἀρχικὴ ἀντίληψη καὶ κρίση.

Εἶνε τόσο ἀνεξερεῦνητὴ ἡ ψυχὴ καὶ τόσο ἐλεύθερη πού νὰ ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τοῦ λογικοῦ καὶ τ' ἀχνάρια τῆς ἀντικειμενικῆς κρίσης καὶ νὰ μᾶς συνεπέρονει σὲ ταξίδι καὶ ὡς τὸ ἀπειρο ἀκόμα . . . .

\* \*

Μπορῶ νὰ εἶμαι σχετικὰ φχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο μου, πού δὲν μοῦ φανερώθηκε ἀκόμα, ὡς τὴ στιγμὴ, ἡ ἀληθινὴ ἱστορία του καὶ ἔτσι δὲν μοῦ διέψευσε τὴν καθὼς ἔχω

μόνος πλαστὴ ἱστορία του.

Ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ τὸν συνάντησα στὴ γωνιά τοῦ συνοικιακοῦ καφενεῖου νὰ ρουφᾷ λαιμαργὰ τὸν καπνὸ τῆς πίπας του, εἶναι ἀλήθεια, τίποτα δὲν μὲ τράβηξε γιὰ ν' ἀσχοληθῶ ἀργότερα μ' αὐτόν.

Φαινόταν γερασμένος, κουρασμένος τόσο ἀπ' τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς, μ' ὁλότελ' ἄσπρα μαλλιά πού ἀνέμιζαν λὲς ἀσημένιες κλωστήσες, μικρὸς καὶ ἀμέτρητος, μὲ νοσταλγικὴν ἀναμνή καὶ ἐγκαρτέρηση.

Ῥώτησα ζερβὰ, ῥώτησα δεξιὰ. Ἐμαθα τ' ὄνομά του μὰ τί μ' ἔννοιαζε τ' ὄνομά του πού τὸ ξέχασα κοιόλας Ἐγὼ ἠθελα τὴ ζωὴ του. Τὴν ἀληθινὴ του ζωὴ. Ἐτσι καθὼς τὴν πέρασε καὶ ἔφτασε ὡς ἐδῶ, ἴσαμε αὐτὴ τὴν σκοτεινὴ γωνιά γερασμένος καὶ ἀνήμπορος νὰ ρεμβάζῃ στὰ χάη....

Κι' ἐγὼ ἔνοιωθα κατὶ σὰ σιανοχώρια, σὰ βάρος στὴν ἴδια μου ψυχὴ νὰ βρίσκουμε ἀπέναντί του καὶ νὰ μοῦ δείχνετε τόσο μελαγχολικὸς καὶ κουρασμένος.

Τὸν ἀγαποῦσα, τὸν συμπονοῦσα κρυφὰ. Θεὸς ξέρει, ἔλεγα μέσα μου, τί εἶν' ἐκεῖνο πού μὲ κάνει τόσο φίλο του, πού μὲ φέρνει τόσο κοντά του στοργικά καὶ μὲ σπρώχνει ἀθέλητα ν' ἀπιθώσω τίς σκέψεις μου στ' ἀσημένια μαλλιά του . . . .

\* \*

Πάνε δυὸ χρόνια πού λὲς καὶ βούλιαξε ἡ γῆς καὶ κατάπιε τὸν ἀνθρώπο μου. Ἐφυγε ξαφνικὰ καὶ ἄφησε τὸ καφενεῖο σ' ἀγνωρο ταξίδι . . . .

Μὰ λίγες μέρες πρὶν φύγη ἀπ' τὸ νησί γιὰ πάντα, συνέβηκε στὸ καφενεῖο πού τὸν ἔβρισκα μὰ ἀσήμαντὴ σκηνὴ πού δημιούργησε αὐτὸς καὶ πού στάθηκε νὰ καταλάβω μόνος μου γιὰτὶ ἦτανε ὡς πάντα μόνος καὶ ἀκοινωνήτος, ἔρμος καὶ γερασμένος τόσο . . . .

Ἀπλώνόταν καὶ χυνόταν παντοῦ μὲ σιγαλιὰ καὶ γαλήνη ἕνα μενεξεδένιο δειλινὸ, βουτηγμένο σ' ὄνειρα καὶ μῦρα. Ἄσπρα πουλιὰ πετοῦσαν ὅλο χαρὸς καὶ θρίαμβο σ' ἕνα κομμάτι ἀόριστο ὡς μοῦ φαινόταν γκριζοπράσινῃς θάλασσας, ἔσκιζαν τὸν ἀπάλδον ἀέρα καὶ στιγμὲς-στιγμὲς ἄφηναν κατὶ ἀνόητες κραυγὰς καὶ κατέβαιναν στίς ὑδάτινες ἐπιφάνειες . . .



Ξαναφέρω στὴ μνήμη μου τὸ σοῦρπο ἐκεῖνο μὲ μιὰ νοσταλγία καὶ ἀγάπη κι' εἶναι σὰ νὰ εὐχαριστῶ τὸν ἴδιο τὸν Θεό μου πού δὲν μ' ἀρνιέτε τὴν χαρὰ τῆς θυμησῆς του...

Ἦτανε τὴν ἴδια ὥρα τοῦ δειλινοῦ, ἀπλωμένη στὴν ἴδια ἀτμόσφαιρα τοῦ καφενεῖου, καθὼς παντοῦ, ἡ γητεῖα τῆς ἡρεμῆς μελαγχολίας καὶ τῆς στοχαστικῆς ὥρας τῶν θρούλων...

Ὁ γέρος μας βρισκόταν ἐκεῖ καρφωμένος ὡς πάντα, μοιραία στὴν ἴδια γωνιά του.

Βρισκόμουν στὴν ἀπέναντι ἀπ' αὐτὸν θέση καὶ σκεφτόμουν κι' ἐγὼ τὰ δικὰ μου. Εἴμαστε δυὸ ἀγνώριστοι καὶ μόνοι, βυθισμένοι σὲ σκέψεις, λυγισμένοι - θαρρεῖς - σ' ἐν' ἀδειο ἄγνωρο βάθος, πού φαινόταν στὰ μάτια μας ν' ἀγναντεύει σιωπηλὰ καὶ νὰ περιμένει ἀνυπόμονα.

Ἐκεῖ πού σκεφτόμουν τόσα πολλὰ κυττάζοντας ὡς πέρα στὸ βάθος τοῦ δρόμου ν' αὐλακώνουν τὴν θάλασσα μιὰ σειρὰ ἄσπρα φειδάκια ἐνὸς πλεούμενου, σὲ μιὰ στιγμή σήκωσα τὰ μάτια μου ὡς τὴν διεύθυνση τοῦ ἄγνωστου ἀνθρώπου.

Ἦτανε ἐκεῖ, μὰ δὲν ἦτανε ὁ ἴδιος ὡς πρῶτα καὶ μόνος.

Ἐνα μικρὸ ἀδυνατισμένο παιδί, ντυμένο φτωχικὰ καὶ βρώμικα, στεκόταν στὰ γόνατά του ἀμίλητο καὶ μόνο πού κύταζε καμμιὰ φορὰ μ' ἀπορία τὸν ἀνθρώπο μου. Αὐτὸς στεκόταν μὲ σβυστὴ ὄψη καὶ μὲ τ' ἀνύσηγα μάτια βουρκωμένα ἀπὸ κᾶτι δάκρυα π' ἐπεφταν στιγμὲς στιγμὲς χοντρὰ σὰ ῥεβύθια. Χαΐδευε τὰ μαλλιά τοῦ παιδιοῦ μὲ τρεμάμενα χέρια.

Σάσπισα μπροστάτου. Τὸ πρόσωπό του ἔγερνε μελαγχολικὰ κι' ἔτσι ὡς ἔβλεπε ἐκεῖνα τ' ἄσπρα μαλλιά ἐννοιωθες κᾶτι σὰ στοργὴ καὶ σεβασμό.

Κᾶτι μουρμούρισε, κᾶτι εἶπε μόνος. Δὲν μπόρεσα ν' ἀκούσω.

Ἀργότερα τὸν εἶδα νὰ σφουγγίζει, βιαστικὰ καὶ κρυφὰ σὰν ἔνοχος. μὲ τὸ μανίκι τοῦ σακακιοῦ του τὰ βρεγμένα μάτια...

Σηκώνετε ἀπότομα, καὶ, τί περίεργο αὐτὸ πού ἔγινε, πού νὰ τὸ φανταστῶ ποτέ, ἔρχετε σιμὰ μου κοντοστέκετε γιὰ λίγο, μὲ κυττάζει βαθειὰ στὰ μάτια καὶ μοῦ λέει μὲ μιὰ φωνὴ σβυστὴ σὰν κλάμμα καὶ παράπονο.

—Σεῖς κύριε, εἴσαστε ὁ μόνος ἐδῶ μέσα πού μ' εἶδατε πρὶν ἀπὸ λίγο δακρυσμένο. Σὰς παρακαλῶ νὰ ξεχάσετε αὐτὸ πού εἶδατε. Δὲν ἀξίζει νὰ μὲ θυμοῦνται μὲ δάκρυα....

Ἔτσι δάκρυσα πρὶν, ἀπὸ χαρὰ καὶ συγκίνηση, χαϊδεύον-

τας στὰ χέρια μου τὸ παιδί ἐκεῖνο πού δὲν εἶνε δικό μου παιδί. Μὰ τί σημασία, μπορεῖ νάχει αὐτό; Τὸ ἔδωσε ὁ ἀδελφός μου ὁ ἀνθρώπος. Τὸ ἔδωσε ἡ φτωχὴ ἀνθρώπινη ζωὴ.

Κύριε, μοῦ εἶπε, σὰς τὸ ζητῶ γιὰ χάρη. Στὴ ζωὴ σας νὰ τὸ θεωρήσετε ἱερό αὐτό. Μὴν ἀρνηθῆτε μιὰ χαρὰ στὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου. Σ' ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γῆς....

—Δὲν ἦτανε δυνατόν, τόλμησα νὰ πῶ ἀργότερα σὰν ἔφευγε, νάσαστε ἄλλος ἀνθρώπος....

Φάνηκε νὰ μὴν ἄκουσε τὰ λόγια μου γιὰ τὴν ἔφευγε βιαστικὰ καὶ χανόταν πέρα, στὸ βάθος τοῦ δρόμου, μὲ τ' ἀγνωστο πλῆθος...

\*\*

Ἀπὸ τότε δὲν ξανάρθε στὸ καφενεῖο. Χάθηκε στὴ γῆ ἕνας ἀνθρώπος. —Τί σημασία μπορεῖ νάχει αὐτό;

Καμμιὰ φορὰ λένε γι' αὐτὸν ἄγνωστοι ἀνθρώποι ὅτι ἦτανε ἕνας τρελλὸς μὲ ἀντικοινωνικὲς ιδέες, ἕνας οὐτοπιστῆς μὲ νοσηρὴ φαντασία.....

Ἀκόμα ἀντιβουίζουν ἐντὸς μου τὰ λόγια του. Ἔρχονται καλοδεχούμενα κι' εὐχάριστα—Μὴν ἀρνηθεῖς στὸ παιδί μιὰ χαρὰ!

Τοῦ χροστωῦ τόση ἀφανέρωτη εὐγνωμοσύνη!

Ζάκυνθος

ΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΟΜΟΣ



### ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ

Εἶναι μικροῦλι, κάτασπρο κι' ἀστεῖο,  
 μ' ἀσφαλακτοὺς κι' ἀσφρόδελους στολίδια  
 κι' ἀπάνου του, σάν κόκκινο λοφίο,  
 —πυρρὸς λεκὲς— ἀπὸ μακρὰ τὰ κεραμύδια.  
 \*\*\*

Σὲ βουναλάκι σκαλομένο τόσο δά,  
 ἔχει γιὰ φόντο θάλασσα γαλάζια.  
 Πλάϊ του μιὰ ψηλὴ κουκουναριά,  
 κι' ὀλόγυρά του τ' οὐρανοῦ τ' ἀτλάζια.  
 \*\*\*

Κάτω, μακριὰ, περνᾶνε τρεχαντήρια  
 μὲ τὰ πανιὰ στ' ὀλόλευκό τους χρῶμα,  
 τόσο μικρὰ πού μοιάζουν μὲ τσαντήρια  
 γύφτωνε πού δὲ λάτρεψαν ποτὲ τὸ ἴδιο χῶμα.  
 \*\*\*

Κι' ὅταν φυσᾶει βορριᾶς  
 σειέτ' ἡ κουκουναριά καὶ ξείνει τ' ἀστρα  
 καὶ τρέμει τὸ σπιτάκι μονομιᾶς  
 σὰ νᾶτανε τοῦ δέντρου του ἡ γλάστρα.  
 \*\*\*

Μὰ τότες μεσ' τὸ ἀπλοῖκὸ σπιτάκι,  
 ποῦρθαν στιγμὲς πού χάρηκε σὰ σῶμα.  
 χίλιες πελώριες φλόγες ἀφ' τὸ τζάκι  
 λὲν κάτι στίχους, πού δὲ γράφτηκαν ἀκόμα!

Βασιλικὸ 1935

ΔΙΟΝ. ΡΩΜΑΣ

### ΠΑΛΗΑ ΖΑΚΥΝΘΙΝΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ \*

ΤΗΣ Κ. ΜΑΡΙΕΤΤΑΣ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑΣ

#### Β'

Ἀγαπημένε μου φίλε.

Ἀπὸ Ζάκυνθον 18 Ἰουλίου 1772.

Ἦξευρε, ὅτι ὁ . . . . τοῦ Μαρτινέγκου, ὁ Γιαννάκης ἦταν  
 τὸ ἀπερασμένες ἡμέρες μὲ τὸν χαϊδευτικόν του εἰς τσοῖ  
 Μύλους (1) καὶ κολυμποῦσε. Ἐκεῖ κατὰ τύχην ἐκολυμβού-  
 σε καὶ ὁ Φράγγος ὁ Βλαστὸς, ὅστις καὶ ἠθέλησε κατὰ τὸ  
 εἰωθὸς νὰ βουτίσῃ τὸν . . . . τοῦ Μαρτινέγκου, ἀλλ' ὅμως  
 αὐτὸς ὡσάν μουλᾶρι ὅπου ἦταν, ἔτξι καὶ ἐτζίνησε (2). Ὁ  
 Βλαστὸς δὲν ὑποφέρει, τὸν διώκει ἔξω ἀπὸ τὴ θάλασσαν.  
 Ὁ . . . . φεύγει (γυμνοὶ παντελῶς καὶ οἱ δυό). ὁ ἄλλος μὲ ἔ-  
 να καλὸ ξύλον ὅπου τοῦ . . . . ἡ τύχη τοῦ ἔφευρεν εἰς τὰ χέ-  
 ρια. Ταχύτατα τὸν ἀκολουθεῖ, ὥστε ὅπου τὸν φθάνει, καὶ  
 μέλλει ἔτξι ἡ δυστυχισμένη ράχη τοῦ . . . . ἔτξι γυμνὴ, νὰ  
 δεχθῇ τὸ βάρος τοῦ ξύλου ὅπου ὁ Βλαστὸς κατὰ τύχην εὔ-  
 ρε. Ἄχ! Νὰ ἦθελες καὶ νὰ βάζης εἰς ἐνέργειαν τὰ πολυχρό-  
 ματα φημιζόμενα πινέλα σου. Ὡς τόσο ὁ Μαρτινέγκος τὴν  
 ἄλλην ἡμέρα ἔβγαξε αἷμα καὶ τώρα ἔχουμε δύο (ἀκουούμα-  
 σθε).

Ἐκεῖνος ὅπου σοῦ γράφει εἶναι φίλος σου ἠγαπημένος κι'  
 ἂν θέλῃς νὰ τὸ μάθῃς ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου σοῦ γράφει θέλεις  
 τὸ καταλάβεις.

Ἐστοχαζόμουν νὰ ἔλθω εἰς τοὺς Κορφοὺς κι' ἀκόμη δὲν  
 ἀπεφάσισα τὸ ναὶ ἢ τὸ ὄχι, μήτε ἠξεύρω ἂν ἦθε μὲ δεχ-  
 θεῖς. Ἀγάπα με κι' ἄς εἶσαι βέβαιος ὅτι σ' ἀγαπῶ.

Ἠγαπημένος σου φίλος

I. K.

(\*) Διάβαζε σχετικὸ προλογικὸ σημείωμα στὸ τεύχος δ-10, σελ. 11  
 (1) Μύλους τότες λέγανε τὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀγ. Χα-  
 ραλάμπους, ὅπου σήμερα εἶναι τὰ νέα σφαγεῖα.  
 (2) Ἐτζίνησε = ἐπέισμωσε.

#### Γ'

Ὁ ἐκλαμπρότατος Κορ  
 Σαπρὰ ἴντεντέντες (1) Γάμπαρης Καφοκέφαλος (2), Μα-



γκιόρος Κομαντάντες (3) τῆς Μεγάλης Μερίας.

Κατὰ τὸ δέκατον κεφάλαιον τῆς Γερουσίας διὰ τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ ἐντοπίου Στρατεύματος μὲ τὸν Τζερνίδακ τῆς Μεγάλης Μερίας καὶ κατατὴν ἐξουσίαν ὅπου μοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἐξοχώτατον Κενεράλε (4) τῶν Βασιλικῶν Βρετανικῶν ἄρμάτων καὶ μὲ τὸ νὰ ἔλαβον τίς πλέον ἀρεστὲς εἰδοποίησες τοῦ καλοῦ καὶ τίμιου χαρακτήρος διὰ ἐσὲ Κύριε Παναγιώτη Καψάσκη, ποτὲ Δημήτρη ἀπὸ χωρίο Πεισινώντα καὶ μὲ τὸ νὰ σὲ ἐγνώρισα ὡς πιστὸν καὶ ζηλευτὸν πολίτην, ἀρετὸν εἰς τὴν δούλειψιν καὶ ὠφελείαν τοῦ χωρίου σου καὶ τῆς πατριδος, Σὲ ἐκλέγω εἰς δυνάμεως τοῦ παρόντος εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Κάπου (5) καὶ Στότο τενέντε (6) τῆς Λίνεας (7) εἰς κομπανία τοῦ χωρίου Πεισινώντα.

Χρῆστος ὅμως ὁ ἀνωθεν Παναγιώτης, νὰ ὑποκύπη εἰς τὰς προσταγὰς τῶν ἀνωτέρων του καὶ νὰ ἐνεργῇ εἰς αὐτὰς τίμως καὶ μὲ ὄλην τὴν ἀκριβείαν χωρὶς ποτὲ νὰ βλάβῃ ἢ νὰ ἀχρειώσῃ τὸ ἐπάγγελμα καὶ χαρακτῆρα των, ἐπειδὴ καὶ εἰς φανέρωσιν μιᾶς τοιαύτης ἔλλειψης, θέλει εἶναι ἀνεμπόδιστος ὅχι μόνον ἐβγαλμένος ἀπὸ αὐτὸ ἀλλὰ καὶ παιδεμένος ἀπὸ στήρᾳ. Θέλει λοιπὸν γνωρίζεται ὡς τοιοῦτος καὶ θέλει ἔχει οὐκ ἄλλα τὰ προτερήματα εἰς αὐτὸν ὡς ἐδιορίσθη ἀπὸ τὸν Νόμον. Διὰ ταῦτα ἀφίεται τὸ παρὸν ἀποδεχτικὸν γράμμα ὑπογραμμένον καὶ κυρωμένον μὲ τίς σφραγίδες τῆς Πόλεως.

Ἀπὸ τὴν Σεκρεταρία, τοῦ Μαγκιόρου, τὰς 20)8 Δεκεμβρίου 1809 ἐν Ζακύνθῳ.

Γάμπαςος Α. Καψοκέφαλος, Μαγκιόρος Κομαντάντες τῆς Μεγάλης Μερίας

Ἀναστάσιος Καψοκέφαλος, Σεκρετάριος καὶ ἀριουτάντες

- (1) Σαπρανιτέντες=ἐπιθεωρητής, ἐπόπτης.
- (2) Ὁ Καψοκέφαλος ἦταν στρατιωτικὸς διοικητής. Τότες ἡ Ζάκυνθος ἦταν διαιρεμένη σὲ δύο περιοχές, τὴν Μεγάλην Μερίαν, καθὼς λέγανε, καὶ τὴν Μικραμερίαν.
- (3) Μαγκιόρος Κομαντάντες=Διοικητής.
- (4) Κενεράλε=Στρατηγός.
- (5) Κάπος=Ἀρχηγός.
- (6) Στότο τενέντε=Ἐπιλοχίας
- (7) Λίνεα=γραμμὴ, περιφέρεια.

Δ'  
Ζάκυνθος 27 Σεπτεμβρίου 1867

Ἀγαπητὲ μου κ. Μπλάκ.

Σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεββάτι μόλις σήμερα τὸ πρωὶ, ὅστερα ἀπὸ πολὺ σοβαρὰν ἀσθένεια. Ἦταν ἕνας πυρετὸς ἀπὸ παροξυσμὸ χολῆς, ποὺ μὲ ἀνάγκασε νὰ μείνω στὸ κρεββάτι γιὰ δεκαπέντε ἡμέρες. Σὲ βεβαιώνω πὼς εἶχα χάσει κάθε ἐλπίδα. Ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Παντοδύναμου μῆσωσε ἀπὸ τὸ θάνατο.

Μόνον ἀργὰ τὴν περασμένη νύχτα μούφθασεν ἡ ἀγοπημένη ἐπιστολή σου μὲ ἡμερομηνία 19 τρέχοντος, ἀπὸ ἕνα ἄγνωστο πρόσωπο κ' ὄχι ἀπὸ τὸν κ. Λιναρδόπουλο! Ποιὸς μπορεῖ νὰ μὲ κατηγορήσῃ στὴν δίδα Μπλάκ;

Λυπᾶμαι ποὺ μαθαίνω ἀπὸ σᾶς τόσες κακὲς εἰδήσεις γιὰ τὸ καυμένο τὸ Μεσολόγγι, καθὼς καὶ γιὰ τὸ Κρητικὸ ζήτημα. Οἱ Ἐφυάλτες ἀυξάνουσι τὸν ἀριθμὸν κάθε μέρα στὴν Ἑλλάδα. Παρ' ὄλη τὴν ἐξάντλησίν μου, ἀντίγραφα τὸ τραγοῦδι τῶν χωρικῶν πληροσίων καὶ τὸ στέλνω στὴν δίδα Μπλάκ, μὲ τίς προορήσεις μας ζητώντας τῆς νὰ φανεῖ γενναία καὶ νὰ μὲ συγχωρήσῃ γιὰ τὴν ἀργοπορία. Δῶστε ἐπίσης τὰ σεβασματὰ μου στὴν Κα Μπλάκ καὶ πιστεψέ με παντοτεινὰ εἰλικρινῆ σου φίλο,

I. ΜΕΡΚΑΤΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ  
ΠΑΗΡΕΞΟΥΣΙΩΝ

Ζήτω ἡ νέα καρμονιόλα  
θὲ νὰ λάμπουν οἱ χωριάτες.  
Εἴμαστε λεγκιολατόροι (1)  
θὰ μιλοῦμε σὰ Σωκράτες.

Ροῦχα, νόμους, ὄλα νέα  
θέλουμε, ἐπιθυμοῦμε  
στιβαλέτα καὶ Μιγκρέδες (2)  
ὄλοι μας θὲ νὰ φοροῦμε.

Λιμπερτά (3) καὶ οὐγκουαλι-  
άντσα (4)  
ντάτζια (5) ὄλα θὰ κοποῦνε,  
ἐμεῖς ὄλα τὰ λιμπέγα (6)  
εἰς τὰ χέρια μας θὰ δοῦμε.

Ἦρθ' ἡ ὥρα νὰ μισεῦουν

οἱ χωριάτες μὲ καπέλλο,  
κορδομένοι μὲ μπαστοῦνη.  
Ἦ! τὶ γέλια! Τὶ μπορντέλο! [7]

Τὶ χρειάζονται τὰ στούντια [8]  
γλώσσες, γράμματα, ντοτόροι;  
Ἄς μᾶς κρᾶζουνε καὶ μπαί-  
γνια [9]  
εἴμαστε λεγκιολατόροι.

Μωρὲ θάμα οἱ χωριάτες  
νὰ φορέσουμε καπέλλο  
καὶ νὰ κάνουμε καὶ νόμους!  
Θὲ νὰ λένε τὶ τσερβέλο! [10]

—Βασιλιὰ—οὔλοι μὲ μίας  
μὲ τὴν τόλμη νὰ τοῦ ποῦμε—



ἄς τσ' ἀρχόντους κατὰ μέρες,  
οἱ χωριάτες σ' ἀγαποῦμε.

Ξέρ' ἀφέντη Βασιλέα  
τὸ τσαροῦχι τὸ πετοῦμε  
ἔσονται σὲ μία τάβλα  
ὄλοι μας θὲ νὰ γεφτοῦμε.

Περασμένα, πὰν καλιά τους,  
στιβαλέτα θὰ φοροῦμε  
καὶ στὰ χέρια τ' ἀργασμένα  
χεροχτάκια θὰ κρατοῦμε.

Στὴ Σεντοῦτα [11] θὲ νὰ λέ-  
με  
—τσοὶ ἀρχόντους νὰ φουρκί-

σεις  
καὶ τὸ μπάσο σουβαστοῦμε[12]  
σ' ὄτι θὲς ν' ἀποφασίσεις.

Πάρτα οὔλα εἰς τὴ σκέψη,  
Βασιλιά βάλ' τὰ γιαλιά σου,  
ἀκουσε τὴ συμβουλή μας  
νὰ μὴ χάσεις τὰ μυαλά σου.

Βασιλέα μ' αὐτὸ θὰ δείξεις  
τὸ πὼς ἔχεις γράν (13) κεφά-  
λι,

τοὺς χωριάτες σου ἀγάπα  
κι' ἔτσι βγάνεις κάθε ζάλη.

Ὅλα μας τὰ νταραβέρια  
μὲ τσοὶ βρωμοχωραῖτες  
νὰ παταριστοῦνε θέμε  
κ' ἔτσι τρῶς κ' ἐσὺ τρεῖ πῆτες.

Τώρα ἤλθαμε στὸ ἀλήθειες  
οἱ χωριάτες σου ἄξιζουν.  
Φεύγα ἔξω χωραῖτη,  
οἱ χωριάτες θὰ σ' ὀρίζουν.

Στὴν Ἀθήνα θὰ γελοῦνε  
πὼς δὲν ἔχουμ' εὐγλωττία.  
Κόβει ὁμως τὸ κεφάλι  
καὶ χωρὶς πολυλογία.

Ἄν μᾶς βγάλουνε τὰ οἶρα  
μὴν τὰ χάσετε παιδιά.  
Θέλει θάρρος, ἄς γκαρίζουνε  
Δώσετε τους μία κλωτσία.

ΜΑΡΙΕΤΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΙΑ

(1) Λεγκιολατόρος=νομοθέτης. (2) Μικρέδες=εἶδος ρεδιγκό-  
τας. (3) Λιμπερτά=ἐλευθερία. (4) Οὐγκαλιάντσα=ισότης, ὁμοι-  
ότης. (5) Ντάτζια=δασμοί. (6) Ἰμπιέγα=θέσεις, ἐπαγγέλματα.  
[7] Μπορντέλο=ξεφάντωμα μεγάλο καὶ ἄπρεπο προπαντός.  
[8] Στούντια=σπουδές. [9] Μπαίγνια=ἄνθρωποι χωρὶς σημασία,  
γελοίοι. [10] Τσερβέλο=Πνεῦμα, μυαλό. [11] Σεντοῦτα=συνε-  
δρίασεις (12) Μπάσο βαστώ=ὑποβοηθῶ. '13' Γράν=μεγάλο.

## ΑΦΗΣΑ ΚΑΠΟΥ Τ' ΟΝΕΙΡΟ ΜΟΥ..

Ἄφησα κάπου τ' ὄνειρό μου...  
Μοῦ τὸ ξεγέλασαν οἱ δρόμοι  
καὶ μοῦ τὸ σῦραν οἱ τροχοὶ  
—φτωχὴ καυμένη μου ψυχὴ!—  
κι' ἤρθαν ἡ ὄρες μὲ τὰ φῶτα  
καὶ μοῦ τὸ πῆραν καὶ τὸ πᾶνε  
πέρα στὶς στρατές—τρισαλλοὶ  
στερνὸ, πὸν τοῦδωσα, φιλι..

Τῶχασα μέσα στὸ χειμῶνα  
κι' εἶχε τὴν ἀνηξὶ στὰ μάτια  
κι' εἶχε τὸν ἥλιο στὰ μαλλιά,  
πὸν τῶχαν πλέξει τὰ πουλιὰ  
—χρυσὸ λουλούδινο στεφάνι  
κι' ἦτανε νέο σὰν κορίτσι,  
πὸν τῶχαν πλάσει μιὰ νυχτιὰ  
τ' ἄστρα μαζὺ μὲ τὸ νοτιᾶ.

Κι' ἔμεινα δίχως τ' ὄνειρό μου  
μὲσ' στό πρωὶ, καὶ τὸ γυρεῦο  
ἀπ' τοὺς διαβάτες, πὸν πονοῦν  
κι' ὄλο τοὺς λέω, σὰν περνοῦν:  
—ἕνα μετὰξίνο κορίτσι  
πὸν θὰ γυρίζει ξεχασμένο  
σὲ κάποιαν ἄκρη σὰ θὰ βροῦν,  
νὰ μοῦ τὸ φέρουν καὶ νάρθοῦν.

Κι' ὄλο τὸ κλαίω τ' ὄνειρό μου  
κι' ἄς μὴν τὸ κράτησα ποτέ μου  
—χνουδι λουλουδι καὶ ρυθμός—  
μὴν ἦταν τάχα ῥεμβασμός  
πὸν μοῦχε πεῖ, πὼς θὲ νὰρχόταν  
ἀπ' τὰ πελάγη, πὸν δὲν εἶδα,  
χωρὶς ἐντός μου—Ταραγμός—  
νὰ κράζει ὁ ἄσπρος του καυμός;

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ



# ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

## ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ

“Ενας χρόνος. Τους κόπους και τις θυσίες που κλείνουν αυτές ή δυο λέξεις λίγοι είναι κείνοι που μπορεί να τις νοιώσουν. Λίγοι. Όσοι σπαρμένοι στις διάφορες μικρογωνίες της ελληνικής γης αγωνίζονται για το πνευματικό της ξύπνημα. Όσοι προσφέρουν κάθε τους δύναμη, ικανότητα και υγεία μαζί με τις οικονομίες που τους εξασφαλίζει το κπιαστικό, τις πιο πολλές φορές, επάγγελμά τους, για να διατηρούνε μια φημερίδα ή ένα περιοδικό.

“Ενας χρόνος πέρασε. “Ακαρπος, όμως, μ’ όλ’ αυτά τίποτα «Το Ξεκίνημα» δεν μπόρεσε να προσφέρει απ’ όλα βγαίνοντας έταξε. Τίποτα. Η αλήθεια φαίνεται, λάμπη και κάθε αντίθετη διαπίστωση θάτανε λάθος άδυσχόρητο.

Μα την άποτυχία μας αυτή την φωνάζουμε υπερόψανοι. Τη θαλπίζουμε με χαρά θυσιάζοντας κείνη που θα μας πρόσφερε ή ικανοποίηση μιας λαμπρής νίκης. Την πετώμε κατάμουτρα σ’ όλους εκείνους που μας περιφρόνησαν, σ’ όσους μας άρνήθηκαν την πεινιχρή ύδακή άνδρομυή που τους ζητήσαμε.

Δέν την κρίβουμε γιατί γη αυτήν δέ ήταίμε έμεις. Δώσαμε ότι μπορούσαμε να δώσουμε. Μα ή έκδοση ένός περιοδικού δέν χρειάζεται μονάχα άνεργασίες. Άπαιτεί χαρτί, τυπογραφεία κι’ όλ’ αυτά πάλι προύποθέτουν χρήματα. Κι’ αυτά μας έλειπαν.

Οί μορφωμένοι του νησιού μας, οί καθηγητές, οί δάσκαλοι μας έπέδωσαν το ήύλλο για ένα τάλληρο που τους ζητούσαμε καθ’ ένα μήνα. Τι μπορούσαμε να κάμουμε;

“Η όραμή του μαθητή, του φοιτητή, του μικρέμπορα, του μικροεπαγγελματία μας τίμαε, μα δέν μας έδωνε. Κι’ έτσι ήύλλο δέν έβγαίνε την ώρα π’ έπρεπε κι’ άν έβγαίνε, με λίγες σελίδες, μ’ άμετρα τυπογρα-

λάθη (το μααλό έτρεχε για λεφτά) και με χίλιες δυο άλλες άτέλειες.

Σκεφτήκαμε, πολλές φορές, να σταματήσουμε την έκδοσή του. Μα το χαμόγελο π’ άνθιζε—είρωνία, χαρά και ήθόνος—στα χίλια των έχθρών δέν μας άφηνε. Νέο θάρρος, νέα δύναμη για καινούργιους άγώνες.

«Τό Ξεκίνημα δέν θα σταματήσει την έκδοσή του» θά το εκδίδουμε έμεις οί λίγοι κόβοντας κάθε μας μικροδιασκέδαση, κάθε μας μικροχαρά.

“Απεναντίας θά βελτιωθεί.

Βγαίνοντας κάθε δυο μήνες, άφιερωμένο άποκλειστικά στην Κριτική και τη Μελέτη, θά προσπαθήσει να γίνει ένας άληθινός καθρέφτης της σύγχρονης πνευματικής μας κίνησης.

“Η κριτική του που θά γίνεται από γνωστούς εργάτες των γραμμάτων (Δ. Ρώμα, Α. Χ. Ζών, Μαριέττα “Επτανησία κ. λ. π.) δέν θάτανι στεγνή και λιγόλογη, θ’ ανοίγεται πλατεία και θά έξετάζει όλα τα που χρειάζονται συζήτηση πνευματικά μας ζητήματα.

“Ακόμα ή εμφάνισή του θάτανι κείνη που μπορεί να δώσει ή Ζακυνθινή τυπογραφεία. “Οχι μεγάλα πράγματα. Καθαρά, όμως και περιποιημένα.

“Εχουμε τη διαίσθηση του βάρους π’ αναλαβαίνουμε. “Ακόμα τον πόθο ν’ εργαστούμε κι’ άσφαλώς θά νικήσουμε.

ΝΙΚΟΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

**Π**ληροφωρηθήκαμε ότι ό . . . συγγραφέας των ήπτάμενων . . . Λογοθετημάτων κ. “Υάκινθος ή κατά το Ζακυνθινό τερον Μανουσάκης, είχε έτοιμο έναν (στιχοιοδητημένον και σελιδοποιημένον) λίβελο για «Τό Ξεκίνημα».

“Η άφορη ή είναι γνωστή:

“Από σεβασμό προς την πνευματική παράδοση του νησιού του «Τό Ξεκίνημα» δέν άνέχτηκε μια κριτική (;) του Κυρίου αυτού για το βιβλίό του κ. Μανώλη Τριανταφυλλίδη: «Σταθμοί της γλωσσικής μας ιστορίας» που με ψευτόνομα Φοίβος δημοσίεψε σε κάποια ντόπια φημερίδα. “Εδειξε τα



στραβά σημεία και προσπάθησε-όσο τούταν βολετό-μὲ λιγάκι- εἶν' ἀλήθεια-εἰρωνική διάθεσι νὰ τὰ διορθώσῃ.

Περασμένα-ξεχασμένα πάντως ὅλα τούτα. Σήμερα μονάχα θέλουμε νὰ τονίσουμε τὴ βαθειὰ λύπη πού μᾶς προξένησε ἢ γι' ἀγνωστους λόγους ματαίωση τοῦ παραπάνου δημοσιεύματος. Δὲν κριβούμε, ὅμως, πὼς ἂν ἀναπάντεχο φώτισμα ἀνάγκασε τὸν κ. Ἰάκινθο ἢ Μανουσάκη ἢ Φοῖβο (ὅπως θέλετε), ἀπὸ συνειδητὴ ἐχθρότητα, νὰ μᾶς στερίσει μιὰ χαρὰ, πὼς τὸ πέτυχε. Τὸ λέμε καὶ πῶς πάνω:

Ἡ Λύπη μας εἶναι μεγάλη.

**Η** ἐπιτυχία τῆς «Ζακυνθινῆς Σερενάτας» τοῦ φίλου καὶ συνεργάτη μας κ. Διον. Ρώμα, στὸ Βασιλικὸ, στάθηκε πραγματικὸς σταθμὸς στὰ θεατρικά μας χρονικά. Ἡ καλοπιστη καὶ τίμια κριτικὴ τὸ δέχτηκε μ' εὐμενέστατα σχόλια καὶ ἐπαίνους χωρὶς κί' ἢ πικρόχολη τέτοια νὰ μὴν ἀναγνωρίσει τὸν κ. Ρώμα χαρίσματα κί' ἀναμφισβήτητα προσόντα.

«Τὸ Ξεκίνημα», μὲ περηφάνεια, συγκίνηση καὶ χαρὰ, τοῦ σφίγγει, ἀπὸ τὸ μακρινὸ του νησι, τὸ χέρι στέρνονιάς του σύγκαιρα τὶς πῶς ἀγνὲς κί' εὐλοκρινές του εὐχὲς γιὰ τὸ πού φαίνεται γεμάτο ἐπιτυχίες καὶ δόξα μέλλον του.

## ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

### ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΤΟΥ Κ. ΔΙΟΝ. ΡΩΜΑ

Ἀγαπητὲ Φίλε Γρουπάρη

Δὲν ἔχω τίποτα ν' ἀπαντήσω στὰ ὅσα γράφει ὁ κ. Δάσης σχολιάζοντας τὴ «Φιλ. Σημείωσι» μου. Θὰ παρακαλέσω μονάχα τὸν ἀναγνώστη νὰ τὴν ξαναδιαβάσει: ἀπαντᾷ σ' ὅλες τὶς παρατήρησεις τοῦ σχολιαστή!

Γιὰ ὅσους, ὅμως, δὲν τὴν ἔχουνε πρόχειρη σημειῶνω τούτα τὸ λίγα.

Καὶ πρῶτα: Ὅλα τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὸ σεβαστό μου κ. Δάση σχετικὰ μὲ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν «Πόρφυρα» δὲν ἀφορῶνε τὴ σημείωσι μου γιατί σ' αὐτὴν ἐτόνησα πὼς «θυμῆζω μονάχα τὸ ζήτημα πού παρουσιάστηκε τελευταῖα μὰ τὸ θαρρῶ ἄσχετο μὲ τὸ θέμα μου».

Ἡ κριτικὴ, λοιπόν, τοῦ κ. Δάση ἀφορᾷ γνῶμες τοῦ κ. Μιχαλόπουλου κί' ὄχι δικές μου.

Ἄσχετα ὅμως μ' αὐτὸ θᾶθελα νὰ παρατηρήσω ἐδῶ ὅτι ἡ θεωρία πὼς ἡ ἰδιοτικὴ ζωὴ ἐνὸς ποιητῆ δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὴ μελέτη τοῦ ἔργου του δὲν ἀνταποκρίνεται στὴ σημερινὴ ἀντίληψι τῆς κριτικῆς. Ἀντίθετα μάλιστα: ἡ γνῶσι τῆς ἰδιοτικῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου ποιητῆ κρίνεται τόσο χρήσιμη πού μπήκε κιόλας στὴ σχολικὴ μόρφωσι. Δὲ θὰ ξεχάσω εὐκολὰ τὸν πονοκέφαλο πού μ' ἔπιανε ἐδῶ καὶ χρόνια στὴ Γερμανία μὲ τοὺς ἀμέτρητους ἔρωτες τοῦ Γκαίτε σάν, μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου ἀκόμα, ἔπρεπε νὰ τοὺς μάθω μὲ τὶς ἡμερομηνίες τους καὶ τὰ ποιήματα πού τοῦ ἐμπνεύσανε.

Ἐχτός τούτου δὲν διαβάζουμε τοὺς ποιητὲς γιατί ἦταν «ἐνάρετοι» μὰ γιατί ἦταν...ποιητὲς!

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία λ. γ. δὲν φαντάστηκε ποτὲ νὰ προσφέρει καμμιά ἀπὸ τὶς 40 θέσεις τῆς σ' ἕναν ἀπὸ κείνους πού κάθε χρόνο τιμᾷ μὲ τὸ βραβεῖο ἀρετῆς.

Ὅσο τώρα γιὰ τὸν Γ. Τερτσέτη καὶ τὸ ποίημα πού ξαναδημοσίεψα γιὰ δικό του ἔχω νὰ παρατηρήσω ὅτι:

1) Στὴ σημείωσί μου δὲν γράφω πὼς τὸ περιεχόμενο τῆς «Ἀπλῆς Γλῶσσας» εἶναι ἀποκλειστικὸ ἔργο τοῦ Τερτσέτη Ἡ διαπίστωσι τούτη τοῦ κ. Δάσης ἔγινε φυσικὰ κί' ἀπὸ μένα. μὴς κί' ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας τ' ἀναφέρει φαρδιά πλατεῖα στὸν ἐπίλογό του.

2) Τ' ὅτι τὸ τραγοῦδι τοῦ Τερτσέτη βασίζεται πάνω στὸ Μῦθο τοῦ Ὀρφέα, ὅπως πολὺ σωστὰ «ἐν παρόδῳ» σημειώνει ὁ κ. Δάσης, τὸ τονίζω ἐγὼ ὁ ἴδιος στὴν τελευταῖα παράγραφο τῆς σημείωσής μου.

3) Ὅσο τώρα γιὰ τὸ σπουδαιότερο ζήτημα ἀπ' ὅλα, ἂν δηλαδὴ τὸ τραγοῦδι ἀνήκει σὲ κείνα τοῦ Τερτσέτη ἢ στὰ ξένα ὁ κ. Δάσης δὲν παρουσιάζει παρὰ ἕνα ἐπιχείρημα γιὰ τὴν δεύτερη ἐκδοχὴ πού ὑποστηρίζει.

Μᾶς λέει πὼς «ἔργα ἀποτελοῦντα μέρη τῆς ἀρχαίας Μυθολογίας ἢ ἄλλως ξένα, οὐδέποτε θὰ ἐδημοσίευσσε ὡς ἴδια ὁ ἐν πᾶσι πρωτοτυπώτατος Τερτσέτης».

Ἠραία!

Παρακάτω, ὅμως, ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὅτι τὸ πρῶτο ἄσμα εἶναι μετάφρασι τοῦ Τυρταίου καὶ πὼς τὸ «Ἀπὸ τὸ θρόνο τ'



ἄπλετου» εἶναι τοῦ Σολωμοῦ.

Ὁ Τερτσέτης, ὅμως, σὲ καμμιά μεριά τοῦ βιβλίου του δὲν ἀναφέρει ὀνομαστικά τοὺς ποιητὲς τῶν δύο παραπάνω τραγουδιῶν!

Ἀρκεῖται στὴ δήλωσί του πῶς δίπλα σὲ δικά του ἔχει δημοσιέψει καὶ μερικὰ ξένα ποιήματα στὴν «Ἀπλὴ γλῶσσα».

Μιά λοιπὸν πού ὁ Τερτσέτης δὲν ἔκρινε ἀναγκαῖο ν' ἀποδώσει ξεχωριστὰ τὴν πατρότητα σὲ μετάφρασες καὶ ξένα ποιήματα δὲ βλέπω ἀπὸ ποῦ βγαίνει τὸ συμπέρασμα πῶς θὰ πρεπε νὰ τὸ κάνει γιὰ ἓνα ποίημα μὲ θέμα παρμένο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μυθολογία μὰ παραλαγμένο καὶ δουλεμένο μὲ τὴν μεγαλύτερη ἐλευθερία.

Μέχρις οὗτοι λοιπὸν ὁ κ. Δάσης μᾶς δεῖξει συλλογὴ Δημοτικῶν Τραγουδιῶν στὴν ὁποία νὰ βρισκεται ἡ «Δικαία Ἐκδίκησι» θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ μὴ τὴν παραδεχόμεστε γιὰ δημοτικὸ τραγούδι παρὰ γιὰ ποίημα τοῦ Τερτσέτη. Ἄς ἀφήσουμε πῶς διαβάζοντας προσεχτικὰ τὸ ποίημα τοῦτο νοιώθει κανεὶς τὸ δυνατὸ χέρι τοῦ τεχνίτη. «Ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα».

Τελιώνοντας θὰ ἤθελα νὰ τονίσω πῶς μὲ τὰ παραπάνω δὲν σκοπεύω φυσικὰ ν' ἀποδώσω μὲ τὸ ζῶρι στὸν Τερτσέτη μὴν ιδιότητα πού σύγουρα οὔτε θὰ τὴν φαντάστηκε ζώντας τοῦ ὁ ἄμοιρος!

Εἶναι φανερὸ γιὰ κάθε προσεχτικὸ ἀναγνώστη πῶς τὸ ἀρχικό μου σημεῖωμα δὲν εἶχε οὔτε τὴν παραμικρὴ πρόθεσι βιογραφικῆς ἔρευνας.

Ὅσο γιὰ τὸ σημερινὸ, δὲν ἀφορᾷ τόσο τὸν Τερτσέτη ὅσο μὰ Γενικὴ Ἀρχὴ τῆς Κριτικῆς Τέχνης: Πῶς, δηλαδή, ὅσον ἀνήθικος κι' ἂν εἶναι ἓνας μεγάλος ποιητὴς δὲ παύει γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ποιητὴς μεγάλος!

Στὸ σύγχρονο «Χριστιανοευρωπαϊκὸ» πολιτισμὸ ποῦνε τόσο ριζικὰ διαφορετικὸς ἀπὸ κείνον τῆς Ἑλληνικῆς τὸ « ὠραῖον» καὶ τὸ καλὸν» ἔχουνε χάσει σχεδὸν (ἀκόμα καὶ γλωσσικὰ!) κάθε τους ἀλληλοεξάρτησι.

Τοῦτα τὰ λίγα γιὰ νὰ μὴν πέφτουμε σὲ πλᾶνες πού ὅσο παλιές κι' ἂν εἶναι δὲ παύουν νά ναι τέτοιες,

Μ' ἀγάπη κ' εὐχαριστίες.

ΔΙΟΝ. ΡΩΜΑΣ

## Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΑΡΓΗ ΚΟΡΑΚΑ: «ὀράματα», ποιήματα 1937.

Ὁ κ. Κόρακας εἶναι ἓνας ποιητὴς ἀγνός, λεπτός, ἀληθινός. Δὲν ἀσωτεύει τὶς πνευματικὲς τοῦ δυνάμεις γιὰ ν' ἀνακαλύψει μέσα ξαφνιάσματος Ἀρκεῖται στὰ καθιερωμένα καὶ τὰ καλλιεργεῖ μ' ἀπόλητη ἐπιτυχία.

Τραγουδάει μ' ἓναν ἀγνό καὶ πηγαῖο λυρισμὸ ὅμοια τὸν ἔρωτα, τὴ φύση, τὶς παραδόσεις μας, τοὺς γονεῖς του. Ἐχει ἓνα δικό του ὕφος ἀπλὸ καὶ νοητὸ ἀπ' τὸν καθένα κ' ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ μακρυνὴ ἐπίδραση πού φαίνεται νὰ χεῖ ἀπὸ τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι, (Ἐνα πουλάκι νάμουνα, Καστοριανή)· ἡ ποίησή του φέρνει καθαρὰ τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητάς του.

Τεχνικὰ στέκεται θαυμάσια. Δουλεύει τὸ στίχο μ' ἀληθινὴ ἐπίγνωση τῶν τεχνικῶν τοῦ ἀπαιτήσεων συνταιριάζοντας ἔτσι σ' ἓνα σύνολο ἀρμονίας καὶ ἤχου ἔμπνευση καὶ τεχνικὴ γνῶσι.

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ: «Ψυχῆς ἀντίλαλοι» ποιήματα, 1938.

Ὅτι χαρακτηρίζει αὐτὴ τὴ συλλογὴ εἶναι ἡ εἰλικρίνεια κι' ἡ ἀλήθεια. Ἐχει ἓναν ἐσώτερο κόσμο πλούσιο σὲ συναισθηματικότητα ὁ κ. Πετριδῆς καὶ τὸν ἐκφράζει νοητὰ καὶ παραστατικὰ, Δὲν τόνε δονοῦν ἀνησυχίες καὶ δὲν ἔχει τὴ δύναμη τῆς πρωτοτυπίας ἔτσι πού νὰ μᾶς μεθάει καὶ νὰ μᾶς ὀδηγεῖ ἔξω ἀπ' τὰ σύνορα τ' ἀκίνδυνου. Ὅστόσο, ὅμως, ἔχει συγκίνηση, θλίψη, μελαγχολία καὶ μπορεῖς ζώντας τὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ καὶ σὺ γιὰ λίγα λεφτὰ νὰ κλάψεις μαζί του γιὰ τὸ χαμὸ τ' ἀγαπημένου του παιδιοῦ.

Νὰ βάσταιε τὰ ταξίδια σου μέρες πολλὲς ἢ λίγες

—νὰ καρτερῶ καὶ νὰ μετρῶ.

μά, γιέ μου, ἐσὺ σ' ἀγύριστα μοῦ μίσεψες καὶ πηγες.

Ἐκεῖ πού φανερόνεται κάποια φιλοσοφικὴ σκέψη κι' ἀνησυχία στὸν κ. Πετριδῆ εἶναι στὰ μονόστιχά του. Διαβάζωντάς τα ἀναρωτιέσαι φορὲς—φορὲς ἂν δὲν εἶναι ὀλοκληρομένη ἡ ἔννοια τοῦ ποιητῆ μέσα στὸ μοναδικὸ στίχο κι' ἂν ἡ παραμικρὴ προθήκη δὲ θάτανε περιττό, τοῦλάχιστο, φόρτωμα.

1—Τὸ πού μπορεῖς προσπέρνα το, τὸ δὲ μπορεῖς κυνήγα,



4—Διπλώνει ὁ πόνος τοῦ παιδιοῦ τὰ στήθη τοῦ γονιοῦ του.

12—Κρίμα στὰ νιάτα πού ἔγειραν σάν ἀπό βάρος γερατιῶν.

50—Στὰ στήθη μου, ὄχι μές στή γῆ, σκάφτηκε γιέ μου, ὁ τάφος σου

ΠΕΡΣ. ΑΘΗΝΑΙΟΥ: «Κάκια» Κοινωνικό — αἰσθηματικό  
Ρωμάντζο, 1937.

Ἡ «Κάκια» εἶναι ἓνα βιβλίο χωρὶς ἀπαιτήσεις ἀνώτερης δημιουργίας. Ὡστόσο δὲν παύει νᾶναι μιὰ εὐχάριστη ἱστορία. Προπαντός γιὰ ὅσους στὴν ἀνάγνωσθ δε ζητοῦν νὰ πλουτήσουν καὶ νὰ καλλιεργήσουν καλλιτεχνικὰ τὶς γνώσεις τους, ἀλλὰ νὰ διώξουν τὴν ἀνία μᾶς ὥρας.

Ὁ ἀγαπητός μου κ. Ἀθηναῖος ἔχει ἀναμφισβητήτως προσόντα συγγραφέα τὰ ὁποῖα ἀνθελήσει νὰ ὑποτάξει κατ' ἀπ' τοὺς νόμους πού διέπουν τὴν ἀληθινὴ, τὴ δημιουργικὴ τέχνη, ἀσφαλῶς μὰ μέρα θὰ δώσει ὅτι σήμερα λείπει ἀπ' τὴν «Κάκια» Πρωτοτυπία, δηλαδή, καὶ κατασταλαγμένη συγκίνηση.

ΝΙΚΟΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

## ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μιχ. Γ. Πετρίδη: «ψυχῆς ἀντίλαλοι», ποιήματα. Σχ. 80, σελ. 64 Ἀθήνα, 1938.

Λευτέρη Ἀλεξίου: «Τὸ Κάστρο», περιοδικὴ ἔκδοση στίχου καὶ κριτικῆς τεύχος 9, Σχ. 80, σελ. 50 Ἡράκλειο—Κρήτης Μάρτης 1938.

Ἄρη Δικταίου: «Ὁ ἀντιφατικὸς ἄνθρωπος», πρόζα. Σχ. 80, σελ. 16 Ἡράκλειο—Κρήτης, 1938.

Τάκη Δόξα: «Λευκοὶ Δρόμοι», ποιήματα. Σχ. 80, σελ. 90 Πύργος—Ἡλείας, 1936—1938.

Νίκου Γρυπάρη: «Σκόρπια Φύλλα (φυλλάδιο πρῶτο) Ποιήματα. Ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ «τὸ Ξεκίνημα». Σχ. 80 (μεγάλο), σελ. 16 Ζάκυνθος, 1938.

Δ. Μάργαρη: «Ἡ ἱστορία τῆς Ἐθνικῆς μας βιβλιοθήκης», μελέτη. Σχ. 80 (μεγάλο) σελ. 4. Ἀνατύπωσις ἀπὸ τῆς «Νέας Ἑστίας» Ἀθήνα, 1938.

Μήτσου Ν. Τσιάμη: «Ξεκίνημα» Μυτιλήνη, Σχ. 160, σελ. 30, δραχ. 15.